

12.10.2017

EOAK/5655/2016

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Håkan Stoor

POTILASTIETOJEN LUOVUTTAMINEN VASTOIN POTILAAN KIELTOA

1 KANTELU

Kantelija A arvosteli potilastietojensa käsittelyä B:n sairaanhoitopiirin C:n sairaalassa. Olen aikaisemmin ratkaissut asian, joka koskee kantelijan potilastietojen katselua C:n sairaalassa (3491-3492/4/2015)¹. Tässä asiassa on kysymys tietojen luovuttamisesta C:n sairaalasta D:n kaupungin sairaalaan.

Kantelija on alkuperäisessä kantelussaan (3.8.2015, s. 4) esittänyt, että hän oli vuonna 2011 kieltänyt potilastietojensa käytön ja luovutuksen sairaanhoitopiirin alueella. Hän on täydennyskirjeessään 26.9.2016 katsonut, että B:n sairaanhoitopiiri on toiminut lainvastaisesti ja aiheuttanut hänelle vahinkoa luovuttaessaan tietoja D:n kaupungille vuonna 2014.

- - -

3 RATKAISU

Katson, että C:n sairaalassa on menetelty lainvastaisesti siinä, että sieltä on kesällä 2014 vastoin kantelijan kieltoa lähetetty salassapidettäviä potilastietoja D:n kaupungin terveydenhuoltoon.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Tapahtumat

Kantelun liitteenä oli hallinnollinen ylilääkäri - - - kantelijalle 31.12.2014 antama muistutusvastaus. Siitä käy ilmi, että C:n sairaalasta on luovutettu seuraavat tiedot D:n kaupungin sairaalaan, kun kantelija 1.7.2014 siirtyi sinne kuntoutettavaksi: kopiot kahdesta viimeisestä hoitopäivästä (hoitajien kirjaukset), kirurgiantekstit ja loppulausunto, kopiot lääkekortista sekä sos-, psyk- ja fysioterapialehti.

Sairaanhoitopiirin selvityksen liitteenä on lomake, jolla kantelija oli 14.7.2011 kieltänyt tietojensa luovuttamisen ja hankkimisen.

3.2 Sairaanhoitopiirin selvitys

Hallinnollinen ylilääkäri - - - on selvityksessään kertonut, että kantelijan vammojen asianmukaisen hoidon jatkuvuuden turvaamiseksi potilasasiakirja-aineistoa on siirretty tarvittavin osin jatkohoitopaikkaan. Kyseessä oli vielä potilaan pyynnöstä korjatut versiot.

Kantelijan sähköisessä potilasasiakirjassa on hallinnollisen ylilääkäri - - - mukaan ollut luovutuskieltomerkitä henkilötietosivun perustietolehdellä. Tämä merkintä oli päivämäärältään epäselvä sisältäen vain päiväyksen 14.7. ilman vuosilukua. Sairaalassa

tehdyssä selvityksessä kävi kuitenkin ilmi, että oikea vuosiluku on 2011. Tämä vuosiluku on lisätty 31.10.2016. Lisäksi on kirjattu ehdoton kiello-oikeus 2.8.2014 (saapunut 4.8.2014).

3.3 Sairaanhoidopiirin selitys

Koska selvityksen perusteella näytti siltä, että asiassa oli menetelty lainvastaisesti, sairaalalta pyydettiin selitystä.

Tietosuojavastaava - - - antaman selityksen mukaan sairaanhoidopiirissä toimittiin kesällä 2014 lähinnä potilastietojärjestelmiin tukeutuen eikä paperimuotoista sairauskertomuskansiota läheskään aina tilattu osastolle. C:n sairaalan osasto 4:n henkilökunta ei ole välttämättä tiennyt, että kantelijan 14.7.2011 allekirjoittaman luovutuskielto on ollut arkistoituna sairaalan arkistossa.

Lisäksi potilastietojärjestelmään tehty merkintä ilman vuosilukua on mahdollisesti ollut harhaanjohtava ja vaikeasti tulkittava. On mahdollista, että sitä ei ole ymmärretty terveydenhuoltolain 9 §:n mukaisesti koko toimintayksikköä koskevaksi kielloksi käytännön hoitotilanteessa, kun potilasta on valmisteltu siirrettäväksi jatkohoitopaikkaan.

Edellä mainitut seikat eivät tietosuojavastaavan mukaan muuta sitä tosiasiaa, että kantelija on allekirjoittanut luovutuskiellon hoitokäynnin yhteydessä vuonna 2011 ja että tietoja on luovutettu jatkohoidosta vastanneelle D:n terveyskeskukselle 1.7.2014 vastoin potilaan luovutuskieltoa.

Hallintoylilääkäri - - - lausunnon mukaan tietojen luovuttaminen C:n sairaalasta on johtunut inhimillisestä virheestä tulkittaessa tietojärjestelmään kirjattua luovutuskieltoa. Sairaanhoidopiirin potilasasiakirjojen luovutusta koskeva ohjeistus on kuitenkin ajan tasalla. Sairaanhoidopiirin henkilöstö on myös varsin hyvin perehdytetty potilastietojen salassapitoa koskeviin määräyksiin.

3.4 Arviointi

Toukokuussa 2011 voimaan tulleen terveydenhuoltolain 9 §:ssä säädetään seuraavaa:

Potilasrekisteri ja potilastietojen käsittely.

Sairaanhoidopiirin kuntayhtymän alueen kunnallisen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon potilasasiakirjat muodostavat terveydenhuollon yhteisen potilastietorekisterin. Yhteisen potilastietorekisterin rekisterinpitäjänä ovat kaikki rekisteriin liittyneet terveydenhuollon toimintayksiköt niiden omien potilasasiakirjojen osalta.

Potilasta hoitava terveydenhuollon toimintayksikkö saa käyttää yhteisessä potilastietorekisterissä olevia toisen toimintayksikön tietoja potilaan hoidon edellyttämässä laajuudessa. Yhteiseen potilastietorekisteriin liittyneiden terveydenhuollon toimintayksiköiden välinen potilastietojen käyttö ei edellytä potilaan nimenomaista suostumusta. Potilaalla on kuitenkin oikeus kieltää toisen toimintayksikön tietojen käyttö. Potilas saa tehdä ja peruuttaa kiellon milloin tahansa.

D:n kaupungin terveydenhuolto kuuluu sairaanhoidopiirin alueeseen. Kaupungin terveydenhuollon yksiköt saavat terveydenhuoltolain 9 §:n mukaan käyttää sairaanhoidopiirissä laadittuja tietoja, jollei potilas ole kieltänyt tietojen käyttämistä.

Kantelija oli kuitenkin 14.7.2011 kieltänyt tietojensa luovuttamisen ja hankkimisen. Tietojen luovuttaminen D:n terveydenhuoltoon vuonna 2014 olisi siten edellyttänyt suostumuksen (kiellon peruutuksen) hankkimista kantelijalta. Jos kieltomerkintä oli henkilökunnan mielestä tulkinnanvarainen, asiaa olisi tullut tiedustella kantelijalta. Koska näin ei ole menetelty, C:n sairaalassa on menetelty lainvastaisesti.

4 TOIMENPITEET

4.1 Menettelyn moitittavuus

Sairaanhoitopiirin antamasta selityksestä käy ilmi, että C:n sairaalan henkilökunta ei välttämättä ollut tietoinen kantelijan luovutuskiellosta. Mielestäni tämä osoittaa, että henkilötietojen käsittelyä koskevissa käytännöissä oli sairaanhoitopiirissä tapahtuma-aikaan vakavia puutteita.

Tämän vuoksi annan eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla huomautuksen B:n sairaanhoitopiirille C:n sairaalassa tapahtuneen lainvastaisen menettelyn vuoksi. Tässä tarkoituksessa lähetän sairaanhoitopiiriin jäljennöksen tästä päätöksestäni.

4.2 Oikeudenloukkauksen hyvittäminen

Oikeusasiamies voi laillisuusvalvontansa puitteissa tehdä viranomaisille esityksiä perusoikeusloukkausten hyvittämiseksi. Hyvitys voi olla aineellista (esimerkiksi rahallinen korvaus) tai aineetonta (anteeksipyyntö). Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella hyvittämistä voi olla myös se, että menettely todetaan lainvastaiseksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan potilastietojen luovuttaminen ilman laillista perustetta merkitsee potilaan yksityisyyden suojan loukkaamista. Tapauksessa *Y.Y. v. Russia* (23.2.2016) sairaalasta oli luovutettu potilastietoja terveydenhuollosta vastaavalle hallintoviranomaiselle ilman laillista perustetta tai potilaan suostumusta. Tuomioistuin totesi muun muassa seuraavaa:

38. The Court reiterates that personal information relating to a patient belongs to his or her private life (see, for example, *I. v. Finland*, no. 20511/03, § 35, 17 July 2008, and *L.L. v. France*, no. 7508/02, § 32, ECHR 2006-XI). The protection of personal data, not least medical data, is of fundamental importance to a person's enjoyment of his or her right to respect for private and family life as guaranteed by Article 8 of the Convention. Respecting the confidentiality of health data is a vital principle in the legal systems of all the Contracting Parties to the Convention. It is crucial not only to respect the sense of privacy of a patient but also to preserve his or her confidence in the medical profession and in the health services in general (see *Z v. Finland*, 25 February 1997, § 95, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I; *P. and S. v. Poland*, no. 57375/08, § 128, 30 October 2012; and *L.H. v. Latvia*, no. 52019/07, § 56, 29 April 2014). Without such protection, those in need of medical assistance may be deterred from revealing such information of a personal and intimate nature as may be necessary in order to receive appropriate treatment and, even, from seeking such assistance, thereby endangering their own health and, in the case of transmissible diseases, that of the community. The domestic law must therefore afford appropriate safeguards to prevent any such communication or disclosure of personal health data as may be inconsistent with the guarantees in Article 8 of the Convention (see *Z v. Finland*, cited above).

Lisäksi tuomioistuin totesi, että kyseessä on loukkaus, jota ei voida hyvittää pelkästään toteamalla menettely lainvastaiseksi (tuomion kohta 67). Tämän vuoksi se määräsi valittajalle 5000 euron hyvityksen hänen kärsimästään aineettomasta vahingosta.

Ruotsissa oikeuskansleri voi ratkaista valtioon kohdistuvan ihmisoikeuksien loukkaukseen perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen. Tapauksessa, jossa vakuutuslaitos oli ilman potilaan suostumusta luovuttanut potilastietoja yksityiselle kuntoutuslaitokselle ja työnvälitystoimistolle, oikeuskansleri myönsi kantelijalle 5000 kruunua (noin 550 euroa) hyvityksenä aineettomasta vahingosta (Justitiekanslern, dnr 5271-13-40, 13.1. 2015, www.jk.se / Beslut och yttranden / Skadeståndsärenden).

Korkein oikeus on puolestaan ratkaisussaan KKO:2012:81 katsonut, että edellytyksiä kärsimyksen korvaamiselle ei ollut, kun vankilan vartija oli erehdyksessä avannut tutkintavangille kirjeen, jota tutkintavankeuslain mukaan ei olisi saanut avata.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisella vallalla tarkoitetaan valtion ohella muun muassa kuntia ja kuntayhtymiä. Esitän sen vuoksi, että sairaanhoitopiiri hyvittää kantelijalle häneen kohdistetun yksityisyyden suojan loukkauksen.

Pyydän sairaanhoitopiiriä olemaan tässä tarkoituksessa sopivalla tavalla yhteydessä kantelijaan, ja ilmoittamaan minulle toimenpiteistään 30.11.2017 mennessä.